

GHEORGHE MOLDOVANU
Academia de Studii Economice
din Moldova (Chișinău)

**SPRE UN MODEL INTEGRAT
AL POLITICII ȘI PLANIFICĂRII
LINGVISTICE**

1. Introducere

Articolul de față aduce în discuție un subiect pe cât de actual și controversat, pe atât de delicat și sensibil – politica și planificarea lingvistică. Deși fenomenele în cauză sunt bine cunoscute în istoria civilizației umane (Kahane & Kahane 1988), cercetările teoretice în domeniul dat n-au atins încă nivelul de dezvoltare necesar care ar permite delimitarea cu precizie a unui model teoretico-metodologic al politicii și planificării lingvistice, lipsa de unanimitate printre specialiști generând o anumită confuzie atât printre cercetători, printre factorii de decizie de diferite niveluri, cât și în sânul societății civile în ansamblu, ca beneficiar al inovației lingvistice planificate. Una din soluțiile posibile pentru depășirea acestui impas teoretic și conceptual rezidă în abordarea integrativă a fenomenului dat, abordare care constituie obiectul demersului nostru investigativ. Din această perspectivă, articolul nostru are drept scop să ofere un model integrat al politicii și planificării lingvistice prezentând o viziune întregită asupra intervenției conștiente și voluntare a societății asupra limbii (limbilor).

În grila de lectură pe care o propunem discursul cu privire la limbă ca fenomen social (Whitney 1901; Meillet 1921; Saussure 1962), dezvoltat și modificat ulterior de părinții fondatori ai sociolingvisticii (Labov 1972; Hymes 1974; Gumperz & Hymes 1986), se construiește, datorită multor teze convergente, pe postulatul care a marcat o cotitură radicală în creșterea utilității sociale a limbii, postulat conform căruia schimbările intervenite în structura și funcționarea limbilor sunt determinate și/sau activizate de factori de natură socială. Cu alte cuvinte, schimbările intervenite în structura și funcționarea limbii sunt concepute prin prisma schimbărilor contextului social al funcționării acesteia, adică a rolului pe care îl joacă forțele sociale în evoluția limbii (Hudson 2003).

În acest sens, apariția sociolingvisticii anunța, premonitoriu, o reconsiderare a paradoxului saussurian cu privire la imposibilitatea intervenției din exterior asupra limbii, fatalismul lingvistic nemaifiind singurul principiu de cercetare al evoluției limbii. Orientarea pansocială a schimbării lingvistice înglobează toate nivelurile limbii: ortografia, gramatica, terminologia etc., postulatul dat găsindu-și confirmare în experiența acumulată, în timp și spațiu, de omenire referitoare la modalitățile de utilizare și de promovare a limbii ca mijloc principal și universal de comunicare, *alias* în politica și planificarea lingvistică.

2. Modele de politică și planificare lingvistică

Cercetătorii care se interesează de politica și planificarea lingvistică au încercat să opereze o distincție între două tipuri de activități întreprinse de societate în cadrul domeniului dat: pe de o parte, acțiunile orientate spre schimbarea structurii

limbii *per se*, iar, pe de altă parte, acțiunile care vizează schimbarea mediului de utilizare a limbii. Totalitatea măsurilor axate pe modificarea structurii limbii alcătuiesc planificarea corpusului, iar ansamblul de acțiuni centrate asupra amenajării contextului social al funcționării limbii a căpătat denumirea de planificarea statutului (Kloss 1969, Haugen 1983).

Deși, în scopuri teoretice și didactice, o atare diferențiere a acțiunilor de politică și planificare lingvistică pare să fie posibilă și, în mare măsură, justificată, în practică este imposibil să se facă o distincție netă între ele, fără riscul inerent al unei abordări simpliste a domeniului în cauză. Faptul se explică prin existența unei relații de interdependență între structura limbii și funcționarea ei, astfel încât orice schimbare în structura limbii implică, neapărat, o schimbare a mediului social de utilizare a acesteia și, invers, orice modificare a contextului social al funcționării limbii atrage după sine o schimbare a structurii acesteia.

Din momentul apariției conceptului de politică și planificare lingvistică până în prezent, au fost întreprinse numeroase tentative (Haugen 1966; Fishman 1974; Jernudd 1982; Neustupný 1987) de a defini și prezenta un model descriptiv al acțiunilor care s-ar înscrie în cadrul domeniului dat. Pentru o prezentare cât mai exhaustivă a cadrului teoretic și metodologic al politicii și planificării lingvistice, vom analiza, în cele ce urmează, trei modele de descriere a fenomenului care ne interesează, propuse de E. Haugen (Haugen 1983), R. Cooper (Cooper 1989) și H. Haarmann (Haarmann 1990). În opinia noastră, aceste modele se află în raport de complementaritate și constituie, luate împreună, cel mai amplu cadru de descriere a fenomenului în cauză.

2.1. Modelul lui E. Haugen

Ținând cont de opiniile diverșilor cercetători privind problematica în cauză, E. Haugen (Haugen 1983, p. 275) a încorporat într-o schemă generală cele mai importante componente ale planificării lingvistice. Modelul dat a fost, ulterior, completat de R. Kaplan și R. Baldauf, Jr. (Kaplan & Baldauf, Jr. 1997, p. 29) prin adăugirea punctului 4.c referitor la difuzarea limbii pe scară internațională (a se vedea *Tabelul 1*).

După cum se vede în tabelul de mai jos, acțiunile întreprinse în cadrul politicii și planificării lingvistice pot fi canalizate fie asupra societății, fie asupra limbii ca atare. Acțiunile centrate pe contextul social (planificarea statutului) înglobează ansamblul deciziilor pe care urmează să le adopte societatea în privința selectării limbii (limbilor), precum și a celor legate de promovarea și difuzarea limbii (limbilor) în cauză. Măsurile axate pe limba (limbile) propriu-zisă (propriu-zise), *alias* planificarea corpusului, reprezintă totalitatea deciziilor lingvistice care urmează a fi adoptate în vederea normalizării și modernizării limbii (limbilor) în societate. Modelul elaborat de E. Haugen conține, de asemenea, informații privind politica de schimbare a formei lingvistice (procedurile de normare), precum și a funcției (cultivarea și predarea limbii).

Deși acțiunile menționate *supra* se înscriu în cadrul general al politicii și planificării lingvistice, în anumite situații concrete, este posibil sau chiar necesar a se omite unele dintre ele ca fiind superflue. Astfel, pentru politica și planificarea lingvistică din Republica Moldova normarea limbii române nu constituie o măsură necesară, întrucât varianta modernă a limbii române literare, al cărei fundament a fost pus de Școala Ardeleană (1780), s-a cristalizat pe parcursul secolului al XIX-lea, finalizându-se către anul 1880 (Bochman 1992, p. 103-107).

	Politica lingvistică privind forma Form (policy planning)	Politica lingvistică privind funcția Function (language cultivation)
Planificarea statutului Society (status planning)	1. Selectarea limbii (limbilor) (Selection of norms) a) identificarea problemei (problem identification) b) distribuirea limbii (limbilor) (allocation of norms)	3. Implementarea (Implementation) a) măsuri de corecție (correction procedures) b) evaluarea (evaluation)
Planificarea corpusului Language (corpus planning)	2. Standardizarea (Codification) a) grafiei (graphisation) b) normelor gramaticale (grammatication) c) lexicului (lexication)	4. Modernizarea vocabularului și perfecționarea stilului (Elaboration) a) modernizarea terminologică (terminological) b) perfecționarea stilului (stylistic development) c) difuzarea pe scară internațională (internationalisation)

Tabelul 1. Modelul planificării lingvistice elaborat de E. Haugen
(adaptat de autor *apud* Haugen 1983, p. 275 și Kaplan & Baldauf 1997, p. 29).

Întrucât limba română a evoluat în albia ei firească din România, revenirea, în 1989, la grafia latină a constituit o măsură extrem de importantă și suficientă pentru funcționarea normală a limbii române în Republica Moldova. Bineînțeles că revenirea la veșmântul firesc al limbii române din acest spațiu a necesitat o serie întreagă de măsuri de cultivare a scrisului în grafie latină, un rol important revenindu-i sistemului de învățământ și mijloacelor de informare în masă.

Dimpotrivă, pentru renașterea limbii găgăuze, amenințată de dispariție în perioada sovietică (Menz 2003, p. 143-155), a fost necesar să se recurgă la totalitatea acțiunilor posibile atât pentru promovarea statutului (atribuirea statutului de limbă co-oficială în Gagauz-Yeri, stabilirea domeniilor de utilizare, promovarea și difuzarea prin sistemul de învățământ etc.), cât și pentru revitalizarea corpusului (trecerea la grafia latină, elaborarea noului alfabet și a ortografiei, stabilirea normelor gramaticale, îmbogățirea vocabularului, elaborarea dicționarelor, perfecționarea stilului etc.) limbii în cauză.

În conformitate cu modelul lui E. Haugen, politica și planificarea lingvistică are drept punct de plecare decizia politică cu privire la amenajarea statutului limbii (limbilor) în contact, deși modelul prezentat mai sus nu scoate această decizie în prim plan. De aceea, în *Figura 1*, este prezentată o versiune modificată de autorul acestei lucrări a modelului în cauză, care reflectă caracterul ciclic al politicii și planificării lingvistice.

În opinia noastră, versiunea ciclică are avantajul de a accentua, prin structura sa, caracterul dinamic al domeniului care ne preocupă, ilustrând distincția între etapa de planificare a corpusului limbii (forma) și cea de planificare a statutului limbii (funcția). În afară de aceasta, pe lângă etapele principale, ea încorporează, inclusiv, etapele intermediare (formă/funcție) ale procesului în cauză. Însă utilitatea și aspectul novator al modelului ciclic constă în faptul că acest model pune în lumina pivotul central al planificării lingvistice – politica lingvistică – care reprezintă etapă decisivă în raport cu cele patru etape periferice, descrise de E. Haugen, servind drept element de referință pentru acestea din urmă.

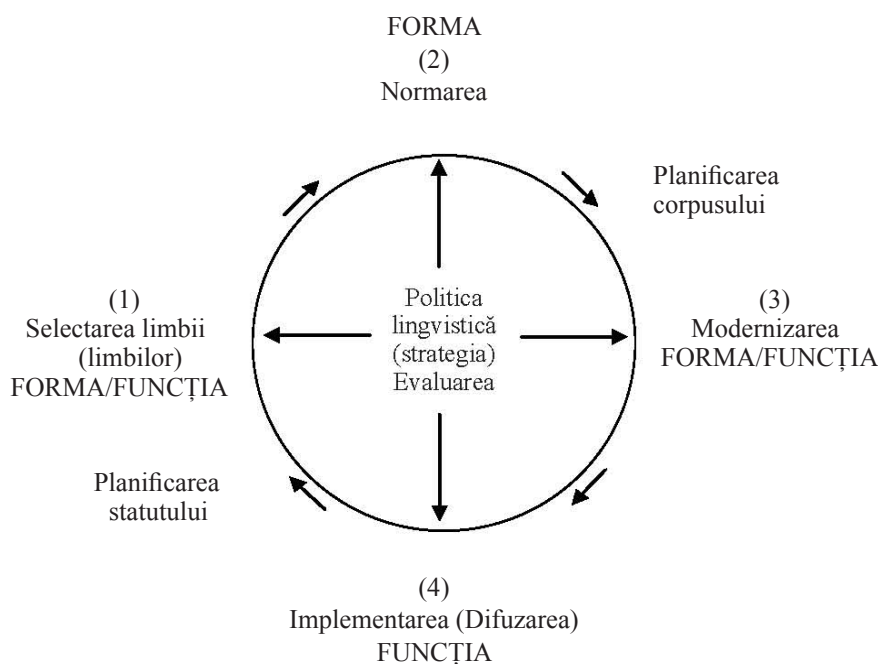

Figura 1. Modelul ciclic al politicii și planificării lingvistice

Situată în plin centru al modelului ciclic, politica lingvistică înglobează elaborarea strategiei și monitorizarea procesului de implementare a planificării lingvistice, asigurând astfel o relație inversă (feed-back) care servește drept bază de date pentru evaluarea și corectarea fiecăreia dintre etapele periferice ale procesului ciclic.

2.2. Modelul lui R. Cooper

Să examinăm, în continuare, modelul de studiere a politicii și planificării lingvistice propus de R. Cooper (Cooper 1989, p. 98). Prin analogie cu alte discipline, considerând succesiv planificarea lingvistică ca (1) managementul inovației; (2) un compartiment al marketingului; (3) un instrument de dobândire și menținere a puterii și (4) un caz particular al teoriei deciziei (Cooper 1989, p. 58-98), autorul a elaborat un model de analiză a politicii și planificării lingvistice care înglobează opt componente¹ (a se vedea figura 3.2). După cum reiese din modelul prezentat în pagina următoare, pe lângă planificarea statutului și planificarea corpusului limbii, politica și planificarea lingvistică include, în opinia lui R. Cooper, încă o componentă importantă și anume **planificarea achiziției** inovației lingvistice de către populație (acquisition planning).

¹ Modelul propus de R. Cooper este conceput pe baza unor întrebări generale care, în opinia autorului, au relevanță pentru politica și planificarea lingvistică, precum (I) what actors, (II) what behaviours, (III) which people, (IV) for what ends, (V) under what conditions, (VI) by what means, (VII) through what decision making process și (VIII) with what effect.

Vorbind despre scopurile și funcțiile inovației lingvistice, R. Cooper (Cooper 1989, p. 99-121) preia și analizează, în mod detaliat, cele 10 funcții enumerate de W. Stewart (Stewart 1968, p. 540-541), pe care o limbă (varietate) le poate îndeplini în societate și anume: (1) limbă oficială (official function); (2) limbă regională (provincial function); (3) *lingua franca* (wider communication function); (4) limbă internațională (international function); (5) limbă vorbită în împrejurimea capitalei unui stat (capital function); (6) limbă vernaculară (group function); (7) limbă de instruire (educational function); (8) limbă ca obiect de studiu în școli (school subject function); (9) limbă literară (literacy function) și (10) limbă de cult (religious function).

Pentru o tipologie cât mai completă, este util să adăugăm la ele și funcția de limbă de lucru (working language) (Kloss 1968, p. 80), noțiune mai puțin răspândită în literatura de specialitate, deși ea reflectă o realitate lingvistică concretă. Limba de lucru se opune, într-un anumit sens, limbii oficiale. În unele cazuri, una și aceeași limbă îndeplinește funcțiile de limbă oficială și limbă de lucru, în alte cazuri, limba oficială poate să nu aibă și statut de limbă de lucru. Astfel, limbile oficiale ale Națiunilor Unite sunt engleza, franceza, spaniola, rusa, chineza și araba, însă doar engleza și franceza sunt limbi de lucru. Invers, la Consiliul Europei doar franceza și engleza au statut de limbă oficială, însă, de la caz la caz, și alte limbi pot fi utilizate în calitate de limbi de lucru (germana, italiana, rusa).

În opinia noastră, includerea acestei componente în paradigma de cercetare și descriere a politicii și planificării lingvistice este justificată, cel puțin, din două motive. În primul rând, politica și planificarea lingvistică este orientată, în mare măsură, spre difuzarea limbii, *alias* spre extinderea domeniilor de funcționare a acesteia și majorarea numărului de vorbitori care folosesc limba în cauză. Este evident că acțiunile orientate spre extinderea domeniilor de funcționare se înscriu perfect în planificarea statutului, pe când activitățile axate pe majorarea numărului de utilizatori – vorbitori, scriitori, persoane bilingve care au o competență parțială (pasivă) în limba dată etc. – nu pot fi încorporate în această componentă.

În al doilea rând, există o interdependență, pe de o parte, între schimbările prevăzute în cadrul planificării statutului și corpusului limbii și, pe de altă parte, numărul de locutori care utilizează limba în cauză, astfel încât inovația planificată la nivelul funcției și formei lingvistice, în același timp, afectează și este afectată de numărul de vorbitori ai limbii. Cu alte cuvinte, numărul de vorbitori ai unei limbi se majorează odată cu extinderea domeniilor de utilizare a acesteia și viceversa. La rândul său, majorarea sau micșorarea numărului de locutori ai unei limbi poate avea drept consecință modificarea statutului acesteia în societate. Din această perspectivă, planificarea însușirii limbii trebuie să fie inclusă în politica și planificarea lingvistică alături de planificarea statutului și planificarea corpusului.

I	Actorii politicii și planificării lingvistice (factori de decizie, persoane influente, oponenți ai puterii etc.);	
II.	Caracteristica inovației (schimbării) planificate:	
	A	Caracteristicile structurale (lingvistice) ale schimbării preconizate (omogenitate, similitudine cu formele deja cunoscute etc.);
	B	Scopurile/funcțiile inovației planificate (schimbarea statutului și a corpusului limbii: standardizarea, modernizarea și perfecționarea limbii);
	C	Gradul scontat de acceptare a schimbării planificate de către populație (identificarea inovației, evaluarea acesteia, competența și frecvența de utilizare a inovației);

III.	Publicul vizat:	
	A.	Tipologia publicului-țintă (organizații, instituții, persoane fizice etc.);
	B.	Posibilitatea publicului-țintă de a însuși inovația planificată;
	C.	Motivațiile publicului-țintă de a însuși și utiliza inovația planificată;
	D.	Motivațiile publicului țintă de a respinge inovația planificată.
IV.	Obiectivele:	
	A.	Explicite (modificarea comportamentului lingvistic);
	B.	Implicite/latente (modificarea comportamentului nonlingvistic, satisfacerea intereselor);
V.	Factorii care determină și/sau influențează politica și planificarea lingvistică:	
	A.	Situaționali (evenimente aleatorii, imprevizibile);
	B.	Structurali (relativ stabili):
	1.	politici (forma de guvernare);
	2.	economici (economie de piață, economie dirijistă etc.);
	3.	sociali/demografici/ecologici (structura populației, rata natalității, migrațiunea, gradul de urbanizare, resursele naturale, condițiile climaterice etc.).
	C.	Culturali:
	1.	normele sociale;
	2.	uzanțele culturale;
	3.	socializarea factorilor de decizie.
	D.	Ambientali (influența din exterior asupra sistemului);
	E.	Informaționali (date necesare pentru adoptarea deciziilor adecvate).
VI.	Mijloacele de promovare a inovației (legale, autoritare, de convingere etc.);	
VII.	Procedurile decizionale:	
	A.	Elaborarea strategiei;
	B.	Elaborarea tacticii.
VIII.	Impactul (consecințele) inovației planificate.	

Figura 3.2. Modelul planificării lingvistice elaborat de R. Cooper (adaptat de autor apud Cooper 1989, p. 98).

2.3. Modelul lui H. Haarmann

O altă completare importantă a modelului de studiere a politicii și planificării lingvistice, propus de E. Haugen, a fost efectuată de H. Haarmann (Haarmann 1990). Autorul a sugerat introducerea unei noi componente caracteristice domeniului în cauză și anume: planificarea prestigiului (a se vedea *tabelul 2*).

În opinia lui H. Haarmann (Haarmann 1990, p. 120-121), acțiunile legate de planificarea statutului, planificarea corpusului și planificarea achiziției limbii¹ reprezintă activități productive, în timp ce planificarea prestigiului se înscrie în categoria activităților receptive (apreciative), influențând, pe de o parte, modul în care sunt implementate măsurile de planificare a statutului și corpusului limbii de către actorii politicii și planificării lingvistice, iar, pe altă parte, modul în care acțiunile respective sunt acceptate de populație, *alias* atitudinile destinatarilor politicii și planificării lingvistice față de inovație.

¹ H. Haarmann nu face direct referință la planificarea achiziției limbii, noțiune întâlnită în literatura de specialitate sub denumirea de „acquisition planning” (Cooper 1989) sau „language-in-education planning” (Baldauf & Kaplan 2003), întrucât această componentă a fost subsumată, în modelul lui E. Haugen, în componenta *implementarea statutului* (status planning).

Componentele politicii și planificării lingvistice	Planificarea lingvistică		Implementarea măsurilor de politică și planificare lingvistică	
	Activitățile guvernului	Activitățile instituțiilor quasi-guvernamentale	Activitățile grupurilor de persoane	Activitățile persoanelor fizice
I. Planificarea statutului	4.1	3.1	2.1	1.1
II. Planificarea prestigiului	↑ Promovarea oficială ↓	↑ Promovarea instituțională ↓	↑ Promovarea de către grupurile de presiune ↓	Promovarea de către persoanele fizice
III. Planificarea corpusului	4.2	3.2	2.2	1.2
		Nivelul 3	Nivelul 2	Nivelul 1
	Maximală	Eficiența impactului organizațional		Minimală

Tablul 2. Modelul planificării lingvistice elaborat de H. Haarmann
(adaptat de autor *apud* Haarmann 1990, p. 120-121).

Cu alte cuvinte, planificarea statutului, planificarea corpusului și planificarea achiziției limbii își găsește manifestare în acțiuni reale, asemănătoare cu activitățile planificării sociale și/sau economice, pe când planificarea prestigiului implică modificarea atitudinilor populației față de limbă, necesitând o manipulare emoțională (Ager 2005).

După cum se vede din tabel, planificarea prestigiului poate emana de la (1) guvern, (2) organisme și instituții quasi-guvernamentale (agenții), (3) grupuri de persoane și chiar (4) persoane fizice. În alți termeni, planificarea prestigiului are loc atât la nivel micro-, meso-, cât și macrosociolingvistic, eficiența impactului organizațional fiind diferită la diferite niveluri.

2.4. Modelul integrat al politicii și planificării lingvistice

Compararea celor trei modele de descriere și cercetare a politicii și planificării lingvistice ne permite să conchidem că domeniul și disciplina în cauză înglobează patru componente strâns legate între ele, precum (1) planificarea statutului, (2) planificarea corpusului, (3) planificarea achiziției (însușirii) și (4) planificarea prestigiului limbii. Aceste componente pot fi stipulate în mod explicit sau pot decurge implicit din declarații generale de intenție (Schiffman 1996; Egginton 2002), iar obiectivele urmărite de actorii politicii și planificării lingvistice se referă fie la structura limbii *per se* (the form of the language), fie la modul de implementare a acesteia (cultivation planning).

În *Tablul 3* este prezentat un model integrat care reflectă cea mai amplă viziune a specialiștilor privind politica și planificarea lingvistică în condițiile actuale. Conturând acest

	Componentele politicii și planificării lingvistice	1. Planificarea formei	2. Planificarea funcției
Activități productive	I. Planificarea statutului limbii (Statut social)	Decretarea statutului: limbă oficială, limbă națională, limbă minoritară etc.	Planificarea statutului: renașterea (regenerarea) limbii, promovarea limbii aflate în uz etc.
	II. Planificarea corpusului limbii (Structura limbii <i>per se</i>)	Standardizarea: grafiei, normelor ortografice, normelor gramaticale, lexicului etc.	Modernizarea corpusului limbii: modernizarea lexicului, perfecționarea stilului, purificarea, uniformizarea terminologiei, difuzarea pe scară internațională etc.
	III. Planificarea achiziției (însușirii limbii)	Elaborarea politicii educaționale: accesul la educație, pregătirea cadrelor didactice, politica curriculară, strategii de instruire etc.	Planificarea achiziției (însușirii limbii): limba maternă, limba secundă, limba (limbile) străină (străine).
Activități receptive	IV. Planificarea prestigiului limbii (Imagina)	Promovarea limbii: promovare oficială, promovare instituțională etc.	Intellectualizarea limbii: limbaj științific, limbaj profesional, limbaj diplomatic, limbaj artistic etc.

Tablul 3. Modelul integrat al politicii și planificării lingvistice

cadru teoretic și metodologic al politicii și planificării lingvistice, suntem perfect conștienți de faptul că el reprezintă, mai degrabă, un model didactic care poate fi utilizat în scopuri explicative, realitățile concrete ale vieții cotidiene fiind mult mai complicate și mai puțin clare.

Din acest punct de vedere, nu este întâmplător faptul că atât politicienii, cât și practicienii domeniului în cauză, deseori, nu sunt în măsură să identifice și să formuleze cu claritate obiectivele concrete ale acțiunilor preconizate, să elaboreze strategia și tactica atingerii acestor obiective. Înglobând în sine nu numai planificarea corpusului și planificarea statutului limbii (modelul clasic), dar, de asemenea, planificarea achiziției și planificarea prestigiului limbii, modelul integrat contribuie la conturarea și redefinirea mai precisă a cadrului conceptual și metodologic al politicii și planificării lingvistice, ținând cont de cele mai recente realizări ale sociolingvisticii. Includerea planificării achiziției, în calitate de componentă independentă a politicii și planificării lingvistice, este necesară în măsura în care schimbarea lingvistică presupune extinderea sau restrângerea domeniilor de funcționare a limbii, fapt care contribuie la majorarea sau micșorarea numărului de vorbitori ai limbii și, prin urmare, la modificarea statutului acesteia. La rândul ei, utilitatea completării modelului clasic prin adăugirea planificării prestigiului limbii este justificată de componenta emoțională a politicii și planificării lingvistice: în calitate de componentă apreciativă, planificarea prestigiului contribuie la implementarea componentelor productive ale politicii și planificării lingvistice, care își găsesc manifestare în acțiuni reale.

În această configurație, modelul integrat al politicii și planificării lingvistice poate servi drept document de referință nu numai pentru factorii de decizie și responsabilii de conceperea și implementarea politicii și planificării lingvistice,

dar și pentru beneficiarii acesteia. Cât privește versiunea ciclică a modelului clasic propusă în lucrare, ea are avantajul de a pune în lumină pivotul central al planificării lingvistice – politica lingvistică – care servește drept punct de plecare și reprezintă etapa decisivă pentru celelalte etape. Plasată în plin centru al modelului ciclic, politica lingvistică include elaborarea strategiei și monitorizarea procesului de implementare a acțiunilor de planificare lingvistică, asigurând astfel relația inversă care servește drept bază de date pentru evaluare și măsurile de corecție.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. D. Ager, *Image and Prestige Planning*. In *Current Issues in Language Planning*, Clevedon: Multilingual Matters, 2005, vol. 6, no. 1, p. 1-43.
2. K. Bochmann, *La formation du roumain standard: Conditions sociolinguistiques*. In *Sociolinguistica*, 1992, no. 6, p. 100-107.
3. R. Cooper, *Language Planning and Social Change*, Cambridge: Cambridge University Press and New York: Cambridge University Press, 1989, 216 p.
4. W. Egginton, *Unplanned Language Planning*. In R. Kaplan (ed.), *Oxford Handbook of Applied Linguistics*, Oxford: Oxford University Press, 2002, p. 404-415.
5. J. Fishman, (ed.), *Advances in Language Planning*, The Hague: Mouton, 1974, 585 p.
6. J. Gumperz, D. Hymes (eds), *Directions in Sociolinguistics. The Ethnography of Communication*, 2nd edition, Oxford: Basil Blackwell, 1986, 598 p.
7. H. Haarmann, *Language Planning in the Light of a General Theory of Language: A Methodological Framework*. In *International Journal of the Sociology of Language*, Berlin – New York: Mouton de Gruyter, 1990, vol. 86, p. 103-126.
8. E. Haugen, *Language Conflict and Language Planning. The Case of Modern Norwegian*, Cambridge: (Mass.), Harvard University Press, 1966, 393 p.
9. E. Haugen, *The Implementation of Corpus Planning: Theory and Practice*. In J. Cobarrubias and J. Fishman. (eds.), *Progress in Language Planning*: International Perspectives, Berlin, New York: Mouton Publishers, 1983, p. 269-289.
10. A. Hudson, *Toward the Systematic Study of Diglossia*. In C. Paulston Bratt and R. Tucker, (eds), *Sociolinguistics*, U.K: Blackwell Publishing, 2003, p. 366-376.
11. B. Jernudd, *Language Planning as a Focus for Language Correction*. In *Language Planning Newsletter*, 1982, vol. 8, no. 4, p. 1-3.
12. H. Kahane and R. Kahane, *Language Spread and Language Policy: the Prototype of Greek and Latin*. In P. Lowenberg, (ed.), *Language Spread and Language Policy: Issues, Implications and Case Studies*. Washington, DC: Georgetown University Press, 1988, p. 16-24.
13. R. Kaplan and R. Jr. Baldauf, *Language Planning from Practice to Theory*, Clevedon – Philadelphia – Toronto – Sydney – Johannesburg: Multilingual Matters, 1997, 403 p.
14. R. Kaplan and R. Jr. Baldauf, *Language Planning in Singapore*. In R. Kaplan and R. Jr. Baldauf, *Language and Language-in-Education Planning in the Pacific Basin*, Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 2003, p. 123-142.
15. H. Kloss, *Notes Concerning a Language-nation Typology*. In J. Fishman, Ch. Ferguson and J. Das Gupta, (eds), *Language Problems of Developing Nations*, New-York – London – Sidney – Toronto: John Wiley and sons inc., 1968, p. 69-85.
16. H. Kloss, *Research Possibilities on Group Bilingualism: A Report*, Québec: International Centre for Research on Bilingualism, 1969, 94 p.
17. W. Labov, *Sociolinguistic Patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1972, 337 p.

18. A. Meillet, *Linguistique historique et linguistique générale, Tome I*, Paris: Champion, 1921, 335 p.

19. A. Menz, *Endangered Turkic Languages: The Case of Gagauz*. In M. Janse, and S. Tol, (eds), *Language Death and Language Maintenance. Theoretical, Practical and Descriptive Approaches*, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2003, p. 143-155.

20. J. Neustupný, *Towards a Paradigm in Language Planning*. In U. Singh, and R. Srivastava, (eds), *Perspectives in Language Planning*, Calcutta: Mithila Darshan, 1987, p. 1-10.

21. F. de Saussure, *Cours de linguistique générale*, publié par Ch. Bally, A. Séchéhayé et A. Riedlinger, Genève: Droz, 1962, 331 p.

22. H. Schiffman, *Linguistic Culture and Language Policy*, London and New York: Routledge, 1996, 351 p.

23. W. Stewart, *A Sociolinguistic Typology for Describing National Multilingualism*. In J. Fishman, (ed.), *Readings in the Sociology of Language*, The Hague, Paris: Mouton, 1968, p. 531-545.

24. W. Whitney, *Language and the Study of Language; Twelve Lectures on the Principles of Linguistic Science*, New York: Scribner's 1901, 505 p.